

Hulshorst, als vergeten ijzer is uw naam

door Ben van Wendel de Joode

Een mooie dag in mei 1980

Vertrek van station Zwolle 20 mei 1980.

Vlnr. Ben van Wendel de Joode, Ary Langbroek (uitgeverij Querido), mw. C. Achterberg-van Baak, Henk de Lange, Pieter Telleman.

Het is 20 mei 1980, een stralende voorjaarsdag. De stoptrein uit Zwolle komt om 11.16 uur piepend tot stilstand op station Hulshorst. Een bejaarde dame stapt uit, een klein Biedermeier boeketje in haar hand. Zij is echter niet de enige die uitstapt. Een heel gezelschap verlaat de trein; enkele ouderen maar vooral jongelui van een jaar of twintig. Zij omringen de oude dame, die als een vorstin met haar gevolg, over het perron loopt. Cathrien Achterberg – van Baak, de weduwe van bekendste Nederlandse dichter uit de twintigste eeuw, is op station Hulshorst aangekomen.

Een station dat al in mei 1863 werd gebouwd en dat vanaf augustus 1863, toen de spoorlijn in gebruik werd genomen, perfect functioneerde (1). Het werd er zelfs zo druk dat het in 1876 van een verdieping werd voorzien! Het station waar achter de naam 'Hulshorst' een krachtdadige dikke punt werd geplaatst. Alsof men zeggen wilde: hier ben je op station Hulshorst en dat is niet niks!

Het zijn geen gemakkelijke weken voor Cathrien Achterberg. Precies op deze dag, op 20 mei 1980, zou haar overleden echtgenoot, Gerrit Achterberg, 75 jaar geworden. In 1962 overleed hij echter al in Leusden.... Er wordt aan zijn vijfenzeventigste verjaardag opvallend veel aandacht geschonken. Tal van publicaties worden aan zijn werk gewijd, de NCRV zendt een televisiefilm uit, Vrij Nederland publiceert een 'special'. Maar niet alleen zijn werk, ook zijn leven komt ter sprake. Wim Hazeu publiceert delen uit de biografie die hij aan het schrijven is (2).

Gerrit Achterberg in 1936.

Al jaren is Gerrit Achterberg de meest gelezen en de meest geprezen dichter van Nederland. 'Van zijn Verzamelde Gedichten zijn meer dan twintigduizend exemplaren verkocht en de bloemlezingen uit zijn werk benaderen de honderduizend exemplaren', aldus Vrij Nederland.

'Het beschrijven van het werk en het leven van Achterberg is het beschrijven van erg grote poëzie waarvoor hij echter ook erg geleden heeft', aldus collega-dichter Ed Hoornik. Zijn tragische gang langs talloze psychiaters en inrichtingen komt door al die belangstelling natuurlijk ook scherp in beeld. Evenals het feit dat hij in 1937 zijn Utrechtse hospita van het leven beroofde en haar zestienjarige dochter verwondde. Geen wonder dat zijn weduwe slapeloze nachten heeft nu alles wat er gebeurd is, inmiddels meer dan veertig jaar geleden, zo openlijk in de media ter sprake komt.

Na enige aarzeling heeft Cathrien Achterberg erin toegestemd op 20 mei, samen met docenten en studenten Nederlands van de Lerarenopleiding in Zwolle (thans onderdeel van de Hogeschool Windesheim), met enkele vrienden en vriendinnen en de uitgever van het werk van Gerrit, per trein naar Hulshorst te reizen en op het station het gedicht 'Hulshorst' (3) te onthullen dat op verzoek van de Zwolse opleiding door de NS is vervaardigd.

Het is een ontspannen bijeenkomst. Er worden enkele toespraken gehouden waarin de betekenis van de poëzie van Gerrit Achterberg wordt geschetst. En vanzelfsprekend leest één van de Zwolse studenten het gedicht voor.

Hulshorst

Hulshorst.

Hulshorst, als vergeten ijzer
is uw naam, binnen de dennen
en de bittere coniferen,
roest uw station;
waar de spoortrein naar het noorden
met een godverlaten knars
stilsthoudt, niemand uitlaat
niemand inlaat, o minuten,
dat ik hoor het weinig waaien
als een oeroude legende
uit uw bossen: barse bende
rovers, rans en ruw
uit het witte Veluwhart

G. Achterberg

Hulshorst, als vergeten ijzer
is uw naam, binnen de dennen
en de bittere coniferen,
roest uw station;
waar de spoortrein naar het noorden
met een godverlaten knars
stilsthoudt, niemand uitlaat,
niemand inlaat, o minuten,
dat ik hoor het weinig waaien
als een oeroude legende
uit uw bossen: barse bende
rovers, rans en ruw
uit het witte Veluwhart.

'In het gedicht wordt in enkele woorden een sfeer van absolute verlatenheid opgeroepen. De spoortrein op weg naar het kille noorden, die met een godverlaten knars stilsthoudt. Op de achtergrond alleen het waaien van de dennen, die de atmosfeer een zekere geladenheid geven en herinneren aan langvervlogen tijden. Door het dichtertalant van Achterberg wordt het gewone van het stationnetje ineens heel ongewoon. En daardoor gaan we de werkelijkheid om ons heen met andere ogen bezien', aldus een van de sprekers.

Terecht merkt iemand op dat het 'weinig waaien als een oeroude legende' inmiddels wel plaats heeft gemaakt voor het constante verkeerslawaaï van de A 28. En de moderne trein knarst wel bij het tot stilstand komen maar het is natuurlijk niet te vergelijken met een stoomtrein die tot stilstand komt in de tijd dat het gedicht werd geschreven. Gerrit Achterberg is ongetwijfeld zo omstreeks 1930, toen hij het gedicht schreef, zelf hier wel eens uitgestapt. Wim Hazeu schrijft in zijn biografie (Amsterdam, 1988): 'Als Bep (de toenmalige verloofde van Gerrit, die enige tijd als onderwijzeres in Oldebroek werkte) in de weekeinden of vakanties niet naar hem toekwam, ging hij met de trein naar haar. Hij kon tot Hulshorst met de trein komen, waar hij menigmaal op Bep wachtte, of Bep op hem, om vandaar per gehuurde fiets naar Oldebroek te gaan ...' Mij lijkt dit nogal onwaarschijnlijk maar hoe het ook zij, Achterberg is ongetwijfeld wel eens in Hulshorst uit of in de trein gestapt.

Een fout die nogal wat teweeg brengt

De NS heeft voor de eenvoudige vormgeving van het gedicht gezorgd. Heel eenvoudig; het is eigenlijk niet meer dan een poster in een aluminium lijst. Daar is niets mis mee en burgemeester Smith zegt vastberaden toe dat het bij de plechtigheid aanwezige College van B&W er tot in lengte van jaren voor zal zorgen dat het gedicht in onberispelijke staat

blijft. Er is echter ook iets wat niet goed is. De vormgevers van de NS hebben helaas één regel op de verkeerde plaats gezet. De vierde regel van onder is de tweede regel van onder geworden. Er staat dus ten onrechte:

..., o, minuten,
dat ik hoor het weinig waaien
uit uw bossen; barse bende
rovers, rans en ruw
als een oeroude legende
uit het witte Veluwhart.

Een vervelende fout maar Cathrien zit er niet mee. 'Gerrit zou er om geglimlacht hebben', zegt ze.

En op 11 juni 1980 schrijft zij mij: 'Het is al weer meer dan drie weken geleden dat we in Hulshorst waren. Wat heb ik er prettige herinneringen aan. Vooral omdat er in de maand mei toch ook wel gebeurtenissen waren en krantenartikelen die ik niet zo prettig vond. Ik moet u nogmaals bedanken voor het initiatief dat van u uitging. Van de heer Haanstra (NS) kreeg ik een brief waarin hij schrijft dat ze bezig zijn de plaat te veranderen'. Dat is natuurlijk ook gebeurd en de goede tekst werd alsnog aan de gevel van het station bevestigd. Het was echter niet alleen de plaatselijke en de regionale pers die aandacht schonk aan het gedicht op het station van Hulshorst. Juist in de landelijke pers verschenen er, juist door de gemaakte fout, talrijke artikelen. J.G.A. Thijs maakt het in Trouw van 14 juni 1980 wel erg bont als hij schrijft: 'Achterbergs poëzie op de Veluwe mishandeld; een van de weinige keren dat een Nederlands gedicht een ereplaats krijgt op een openbaar gebouw gaat het nog fout ook'. Misschien was hij wat chagrijnig vanwege de lange wandeling die hij gemaakt had vanaf station Nunspeet. 'De tien kilometer van spoorwegwandeling twee vragen op een bijna tropische dag heel wat van een mens'. De meeste schrijvers reageren wat milder en roepen de lezers op een wandeling op de Veluwe te gaan maken en dan niet te vergeten het gedicht te lezen op het station van Hulshorst. En dat is gebeurd; nog steeds wordt in bijna iedere gids met wandelingen of fietstochten over de Veluwe een bezoek aan Hulshorst aanbevolen. De gemaakte fout heeft uiteindelijk heel positieve effecten.

Laatste trein stopt in Hulshorst op zaterdag 30 mei 1987

Op zaterdag 30 mei 1987 wordt het station Hulshorst gesloten. Honderden belang-

Dodenmars 30 mei 1987.

stellenden verdringen zich op het perronnetje om dat mee te maken. Enkele dagen daarvoor, op woensdag 27 mei, reizen opnieuw Zwolse studenten per trein naar Hulshorst. In het zwart gekleed spelen zij een dodenmars. Tijdens de stille rondgang over de beide perrons weerklinkt slechts het klaaglijke geluid van enkele saxofoons ondersteund door het monotone geluid van de omfloerste trommen. Zouden de

reeds voor de Tweede Wereldoorlog geschreven woorden 'niemand uitlaat, niemand inlaat' de NS op het idee gebracht hebben het station te sluiten?

Mevrouw Achterberg kan wegens ziekte die woensdag niet aanwezig zijn. Op 29 juni schrijft ze: 'Wat was het jammer dat ik er niet bij kon zijn. Des te blijer ben ik nu met de foto's, de knipsels en het bandje'. En ook nu verschijnen er in plaatselijke, regionale en landelijke dagbladen artikelen over het gedicht van Achterberg en het station van Hulshorst. Ook worden er soms suggesties gedaan met betrekking tot de bestemming van het station. In het Reformatorisch Dagblad van 17 juni schrijft H.J. van As: 'Stop er een dependance in van het Letterkundig Museum. Dat had vroeger in Olst aan de IJssel een kasteel als buitenpost. Het Hulshorster stationnetje als cultureel centrum zou het bij de vele toeristen best doen'. Willem Kuipers denkt echter vooral aan het gedicht als hij in de Volkskrant van 15 juli 1986 schrijft: Ik zie op een oud wachthuisje de bijna uitgewiste mededeling 'Cor en Petertje were here' en ik denk, ja, Cor en Petertje, waar jullie nu ook zitten, oud misschien en al in het bejaardenhuis, jullie waren hier, maar dat Gerrit Achterberg er is geweest dat maakt Hulshorst tot wat is en ten eeuwige dage zal blijven: een gedicht'. Hulshorst, met een dikke punt erachter, maak dat maar eens ongedaan!'

Naschrift

Het rijksmonument station Hulshorst is inmiddels al jaren in gebruik als woonhuis. Het gedicht hangt er gelukkig nog steeds, in niet al te beste staat. Misschien wordt het tijd dat de onlangs opgerichte Stichting Muurgedichten Nunspeet zich, in overleg met de eigenaars / bewoners en de betrokken instanties, eens bezint op de vraag of restauratie niet gewenst is.

- (1) In 1863 kochten op het station Nunspeet ongeveer 50 reizigers een kaartje 1^e klasse, 200 reizigers een kaartje 2^e klasse en 2100 reizigers een kaartje 3^e klasse. In hetzelfde jaar stapten in Hulshorst 120 (!) reizigers met een kaartje 1^e klasse, 200 met een kaartje 2^e klasse en 750 met een kaartje 3^e klasse in de trein. (H. van Heerde, Onder de clockenslach van Nunspeet. blz. 223. Nijkerk, 1954).
- (2) Hazeu, Wim. Gerrit Achterberg; een biografie. Amsterdam, 1988.
- (3) Achterberg, Gerrit. Verzamelde gedichten, bladzijde 82. Amsterdam, 1972.

**NIEUWSGIERIG?
WIJ PRESENTEREN ONS OP
WWW.BREDEWOLD.NL**

BREDEWOLD
GRAFISCH BEDRIJF

Rondweg 76, 8091 XK Wezep Postbus 86, 8090 AB Wezep
Telefoon (038) 376 33 90 Telefax (038) 376 53 03
E-mail info@bredewold.nl Internet www.bredewold.nl